
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
TƏHSİL PROBLEMLƏRİ İNSTİTUTU
«ELM VƏ TƏHSİL MƏRKƏZİ»
TƏFƏKKÜR UNİVERSİTETİ

İQTİSADI TƏHLİL

İsmi üzrə

PROGRAM

BAKİ - 2002

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
TƏHSİL PROBLEMLƏRİ İNSTİTUTU
“ELM VƏ TƏHSİL MƏRKƏZİ” TƏFƏKKÜR UNİVERSİTETİ**

İQTİSADİYYAT-İDARƏETMƏ KAFEDRASİ

**İqtisadi Təhlil
tədris fənninin
PROQRAMI**

**BAKALAVR TƏHSİL SİSTEMİNDƏ İİ-01 02 00
«MÜHASİBAT UÇOTU VƏ AUDİ» İXTİSASI ÜZRƏ TƏHSİL
ALAN ALİ MƏKTƏB TƏLƏBƏLƏRİ ÜÇÜN**

Azərbaycan Respublikası Təhsil nazirinin 11 iyul
2002-ci il tarixli 759№-li əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Elmi-
Metodik Şurasının «İqtisadiyyat və idarəetmə»
bölməsinin 20.05.2002-ci il tarixli 13 sayılı protokoluna
əsasən çap edilir.

BAKI-2002

PROQRAM bakalavr təhsil sistemində ii-01 02 00 «Mühasibat uçotu və audit» ixtisası üzrə təhsil alan ali məktəb tələbələri üçün nəzərdə tutulmuşdur.

REDAKTOR: ADİU - nin elmi işlər üzrə prorektoru, iqtisad elmləri doktoru, professor **A.Ş.Şəkərəliyev**

PROQRAM: Təfəkkür Universitetinin İqtisadiyyat-İdarəetmə kafedrasının baş müəllimi, iqtisad elmləri namizədi **E.M.Hacizadə** tərəfindən hazırlanmışdır.

PROQRAMA RƏY VERMİŞLƏR: ADİU-nin «Statistika» kafedrasının müdiri, iqtisad elmləri doktoru, professor **S.M.Yaqubov**, ADİU-nin «İqtisadi təhlil və audit» kafedrasının dosenti, iqtisad elmləri namizədi **F.S.Haciyev**

Kursun məqsədini tələbələrdə təsərrüfat subyektlərinin idarəedilməsinin mühüm funksiyası olan təsərrüfat fəaliyyəti haqqında əhatəli təsəvvürlərin yaradılması, müvafiq zəruri olan bilgilərin verilməsi; iqtisadi təhlilin əsas metodlarının dərk, iş prosesinin müxtəlif mərhələlərində və idarəetmə qərarlarının qəbulunda onların tətbiqi; istehsalat-təsərrüfat, maliyyə və investisiyon fəaliyyətinin ayrı-ayrı istiqamətlərinin dəyərləndirilməsində analitik, praktiki səriştənin aşılması və sair bu kimi konkret tələblər təşkil edir.

«İqtisadi nəzəriyyə», «Statistika», «Mühasibat uçotu», «Audit» və digər paralel profilli ümumi iqtisadi fənnlərlə analogiya təşkil edən «İqtisadi təhlil» kursu müəssisələrin maliyyə təsərrüfat fəaliyyətinin dəyərləndirilməsi, texniki-iqtisadi göstəricilərin kompleks təhlilini gerçəkləşdirən əlahiddə praktiki məzmunlu elm sahələrindədir. «İqtisadi təhlil» müəssisələrdə təsərrüfat fəaliyyətinin təşkili və aparılması metodologiyasının nəzəri, praktiki aspektlərinin hazırlanması və öyrənilməsi məqsədi ilə tədris olunur. Müəssisələrin təsərrüfat-maliyyə fəaliyyətini nizamlayan normativ-hüquqi aktlar, metodik və texniki vasitələr, kompyüter və informasiya texnologiyalardan istifadə kursunun tədris keyfiyyətinin artırılmasına xidmət edir. Tədris prosesinin daha səmərəli nəticəliyi üçün müəssisələrin təsərrüfat fəaliyyəti ilə bağlı olan aktual problemlərinin araşdırılması üzrə diskussiyalar keçirmək, müvafiq nəzarət-yoxlama işləri, testlər aparmaq və təhsilin digər müttərəqqi empirik nailiyyətlərindən geniş istifadə etmək tövsiyyə olunur.

Xüsusi tədris kursunun davamiyyət müddəti - 51 saat, o cümlədən, mühazirələrə 34 saat, praktiki məşğələlərə 17 saat vaxt bölümü verilir. Kursun tədrisinin hesabat nəticəsi kimi imtahan nəzərdə tutulur.

Bazar münasibətlərinin tərəqqi prosesi ilə əlaqədar olaraq, biznes-planların tərtibatının, marketing tədqiqatlarının və təsərrüfatlaşan subyektin maliyyə siyasətinin işlənməsi məsələlərini özündə ehtiva edən iqtisadi təhlilin əhəmiyyəti artır. Bu gerçəklikləri ifadə edərək tələbələr tədris fənninin öyrənilməsində:

Bilməlidirlər

- ❖ iqtisadi təhlilin növləri, xüsusiyyətləri və üsullarını;
- ❖ müəssisənin təsərrüfat fəaliyyətinin iqtisadi təhlilinin aparılmasının metodikasını;

Bacarmalıdırlar

- ❖ iqtisadi informasiya mənbəyindən istifadə etməyi;
- ❖ müəssisənin likvidlik və ödənişqabiliyyətliliyinin qiymətləndirilməsi;
- ❖ istifadə recimində kompyüter texnikasının tətbiqini;

Giriş

«İqtisadi təhlil» tədris fənninin məqsədi, elmi-nəzəri əsasları, onun iqtisadi həyatda rolu, digər uyğun profilli fənlərlə əlaqəliyi və qarşılıqlı rabitəsinin şərhı verilir. Təsərrüfatlaşan subyektin istehsal mahiyyəti, bazar iqtisadiyyatının nəzəri və praktiki sferasında müəssisənin fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılmasında iqtisadi təhlilin yeri göstərilir və tələbələrdə analitik təfəkkürün formalaşmasında tədris olunan fənnin əhəmiyyəti əsaslandırılır.

Mövzu 1.

İqtisadi təhlilin elmi əsasları

İqtisadi təhlil iqtisadi elmlərin əsas hissəsi kimi. İqtisadi təhlil nəzəriyyəsinin genetik kökləri və tarixi inkişaf yolu. Təhlilin iqtisadi elmi sistemdə yeri. İqtisadi təhlilin obyekti. Müəssisənin idarə edilməsində iqtisadi təhlilin əhəmiyyəti. İqtisadi təhlilin məqsədləri. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində iqtisadi təhlilin inkişaf perspektivləri.

Mövzu 2.

İqtisadi təhlilin mahiyyəti, predmeti və metodu

İqtisadi təhlilin predmeti, əsas prinsipləri, mahiyyət və məramı. Makro və mikro iqtisadi kontekstdə iqtisadi təhlilin əsas vəzifələri. İqtisadi təhlilin metodu və üsulları, tətbiq sahəsi və xüsusiyyətləri. Müqayisə, qruplaşdırma,

indeks, zəncirvari dəyişmə, balans, mütləq, nisbi və digər nəzəri və praktik metodlar. Korrelyasiyon təhlil metodikası. Cari, operativ və perspektiv iqtisadi təhlil. Təsərrüfat fəaliyyətinin təhlilində qrafik üsullardan istifadə. İqtisadi təhlilin riyazi metodlarının ümumi xarakteristikası.

Mövzu 3.

İqtisadi səmərəliliyin qiymətləndirilməsində kompleks təhlilin rolu və əhəmiyyəti

Kompleks iqtisadi təhlilin bazasının iqtisadi göstərijilər sisteminin formalaşması. Təsərrüfat fəaliyyətinin təhlilində sistemli yanaşma. İqtisadi səmərəliliyin artırılmasının ehtiyatlar və amillər təsnifatı. Təsərrüfat fəaliyyətinin səmərəliliyinin kompleks qiymətləndirilməsinin metodları.

Mövzu 4.

Tipoloji analitik məsələlərin həllində iqtisadi-riyazi metodların tətbiqi

İqtisadi-riyazi modelləşmə təsərrüfat fəaliyyətinin öyrənilməsinin əsas üsulu kimi. Determinik, stoxastik, modelləşmə və təsərrüfat fəaliyyətinin faktorlar sisteminin təhlili. Elementar riyazi, klassik, differensial, integral, riyazi-statistik və riyazi-proqramlaşdırma metodları. Əməliyyatların tədqiqi metodu, İmitasiyon modelləşmə. İqtisadi kibernetik və eviristik metodlar.

Mövzu 5.

İqtisadi təhlilin informasiyon təminatı

İqtisadi-texniki informasiya sistemi və onun əldə edilməsi mənbəyi. İstehsal məlumatı. Makroiqtisadi hadisələr və biznesin əsas seqmentlərinin inkişafında iqtisadi informasiyanın əhəmiyyəti. İstehsalın texnoloji hazırlanmasının informatik təminatı. Təsərrüfat uçotu və onun növləri. Müəssisənin hesabatları və növləri. Plan və normativ informasiya. Mühəsibat sisteminin informasiyaları. Kompyüter analizinin əsasları, nəzarət sistemi və monitoring şəbəkəsi.

Mövzu 6.

Təhlil nəticələrinin ümumiləşdirilməsi və idarəetmə qərarlarının qəbulu

Təhlil nəticələrinin sintezi. Nəticələrin ümumiləşdirilməsinin zəruriliyi. Təhlil nəticələrinin ümumiləşdirilməsinin formaları və üsulları. Xüsusi və texniki ümumiləşdirilmə üsulları. Nəticələrin əlamətlər üzrə təsnifatı və qruplaşdırılması. Səmə-rəliliyi yüksəldən amillərin müəyyən edilməsi. Təhlil nəticələrinin sənədləşdirilməsi. Optimal idarəetmə qərarlarının işlənilmə mexanizmi. Taktiki hazırlıq. Qərarların qəbulu.

Mövzu 7.

Marketing sistemində təhlil

Marketing tədqiqatlarının məqsədi və mahiyyəti. Marketing təhlilinin obyektləri. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində iş və xidmətlər sistemi. Marketing təhlilinin metodu və planlaşdırılması. Məhsul satışı həjminin hesablanması smetası. Məhsul qiyməti sistemi. Əmtəə qiymətlərinin əsaslandırılması.

Mövzu 8.

Texniki-təşkilati səviyyə və istehsalın digər şərtlərinin təhlili

Təşkilatın idarəedilməsinin təhlili. İstehsal və əməyin təşkilinin təhlili. Texniki inkişafın təhlili. Xarici iqtisadi münasibətlər və kommersiya fəaliyyəti. İnsan faktorundan istifadənin sosial şərtlərinin təhlili. Təbii şərait və şərtlər, ondan rasional istifadənin təhlili. Texniki-təşkilati səviyyənin qiymətləndirilməsi metodları. İstehsal resurslarından səmərəli istifadənin təhlili.

Mövzu 9.

Təsərrüfat fəaliyyətinin əsas iqtisadi göstəricilərinin kompleks təhlilinin metodologiyası

Kompleks idarəetmə təhlilinin strukturu və məqsədləri. Kompleks təhlilin əsas metodoloji prinsipləri. Fondverimi, materialtutumu və əmək məhsuldarlığının təhlili. Kompleks iqtisadi təhlil sistemi və onun əsas

mərhələləri. Daxili ehtiyatların axtarış və səfərbərlik mexanizmi. Avanslaşdırılmış kapital və investisiyalardan səmərəli istifadənin təhlili. Səmərəliliyin qiymətləndirilməsi.

Mövzu 10.

Xərclərin idarə edilməsinin və məhsulun maya dəyərinin təhlili

Maya dəyərinin idarə edilməsinin məqsəd və məramı. Xərclərin strukturu, xassəvi xüsusiyyətləri, onlar arasında qarşılıqlı əlaqə. Dövriyyə və mənfəət. Zərərsizliyin əsaslandırılması. Rentabellik astanasının hesablanması metodikası. Marjinal gəlir və maliyyə dayanaqlılığı ehtiyatı. İstehsal və maliyyə leverici. Məhsulun maya dəyəri göstərijilərinin qiymətləndirilməsi və hesablanması. Məhsulun maya dəyərinə təsir edən xarici və daxili amillər. Əməkdən istifadənin təhlili və onun maya dəyərinə təsir effekti. Əsas istehsal vasitələrindən istifadənin xərclərə təsiri. Maya dəyərinin artırılmasının determinantları. Maya dəyərinin aşağı salınması ehtiyatları.

Mövzu 11.

Maliyyə nəticələrinin təhlili

Maliyyə planı maliyyə nəticələrinin əsas təhlil mənbəyi və əsas strateji obyekt kimi. Daxili maliyyə analizinin metodları. Mənfəət göstəricilərinin formalaşması və hesablanması. Mənfəətin strukturu, səviyyəsi və dinamikasının təhlili. Mənfəətin həcminə təsir edən iqtisadi amillər. İnflyasiyanın maliyyə nəticəliyinə təsiri. Kapital və gəlirin diskontlaşdırılması. Əmlakın dəyəri və qiymətlərin indeksasiyası. Balans mənfəətinin faktorial təhlili. Rentabelliyin, mənfəətin yüksəldilməsinin ehtiyatlar toplusu. Maliyyə strategiyasının təhlili.

İqtisadi təhlil kursunun nümunəvi tematik planı

Bölmələrin və mövzuların adları		Təhsilin əyani formasında auditoriya saatlarının miqdarı		
		Mühazirə	Prakiki məşğələ	Cəmi
Mövzu	Giriş	2	-	2
1.1	İqtisadi təhlilin elmi əsasları	2	2	4
1.2	İqtisadi təhlilin mahiyyəti, predmeti və metodu	4	2	6
1.3	İqtisadi səmərəliliyin qiymətləndirilməsində kompleks təhlilin rolu və əhəmiyyəti	2	-	2
1.4	Tipoloji analitik məsələlərin həllində iqtisadi-riyazi metodların tətbiqi	4	2	6
1.5	İqtisadi təhlilin informasiyon təminatı	2	2	4
1.6	Təhlil nəticələrinin ümumiləşdirilməsi və idarə- etmə qərarlarının qəbulu	4	2	6
1.7	Marketinq sistemində təhlil	2	-	2
1.8	Texniki-təşkilati səviyyə və istehsalın digər şərtlərinin təhlili	4	2	6
1.9	Təsərrüfat fəaliyyətinin əsas iqtisadi göstərijilərinin kompleks təhlilinin metodologiyası	2	-	2
1.10	Xərclərin idarə edilməsinin və məhsulun maya dəyərinin təhlili	2	2	4
1.11	Maliyyə nəticələrinin təhlili	4	3	7
Cəmi		34	17	51

Ədəbiyyat siyahısı

- 1.«Mühasibat uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı. 1995.
- 2.«Müəssisələr haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı. 1996.
- 3.Namazəliyev H.İ. «Sənaye müəssisələrinin fəaliyyətinin iqtisadi təhlili». Bakı. 1995.
- 4.Савинская Г.В. «Анализ хозяйственной деятельности предприятия». Минск-Москва. 2001.
- 5.Баканов М.И., Шеремет А.Д. «Теория экономического анализа». М: Финансы и Статистика. 1999.
- 6.Патров В.В., Ковалев В.В. «Как читать баланс». М.: Финансы и Статистика.1993.
- 7.Донцова Л.В., Никифорова Н.А. «Комплексный анализ бухгалтерский отчетности». М.: «Дело-Сервис». 1999.
- 8.Жак Ришар «Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия». М.: ЮНИТИ. 1997.
- Абрютинa М.С., Грачев А.З. «Анализ финансово экономической деятельности предприятия». М.: «Дело и Сервис». 1998.

İqtisadi Təhlil

fənni üzrə

PROQRAMI

Çapa imzalanıb 28.06.02. Fiz ç.v.1,5.
Sifariş 41. Sayı 100

ADİU-nin mətbəəsi